

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КОРМОВИРОБНИЦТВА

Грабчук І. Ф., к. е. н., доцент, Бугайчук В. В., к. е. н., асистент
Житомирського національного агроєкологічного університету

Головним джерелом надходження шкідливих речовин в організм тварин і їх продукцію є корми. Радикальними заходами одержання екологічно чистих кормів є впровадження спеціальної системи кормовиробництва, що враховує фізико-хімічні властивості ґрунтів і їх родючість; способи обробітку ґрунту; біологічні властивості кормових культур; види і дози внесення органічних і мінеральних добрив, різних меліорантів та інші фактори. За таких умов актуальним є обґрунтування інноваційних сортів кормових культур та технологій їх вирощування, що в кінцевому результаті забезпечить тваринництво високоякісними кормами.

Питанням пошуку економічних, екологічних та організаційно-технологічних резервів виробництва і використання кормів в Україні присвячені роботи П. Березівського, І. Бондарчука, В. В'юна, В. Гришка, В. Долинського, О. Єрмакова, М. Карамана, П. Кропа, М. Куліша, Л. Мармуль, Л. Павловської, В. Перегуди, А. Побережної, Д. Приходька, В. Славова, Я. Сибаль, І. Топіхи, О. Ходаківської, Г. Черевка та ряду інших вчених економістів-аграрників. Незважаючи на значний інтерес вчених та практиків до вирішення проблем еколого-економічного розвитку кормовиробництва, окремі питання щодо впровадження інноваційних кормових культур та технологій їх вирощування, які дають можливість отримання екологічно чистих кормів, ще досліджені недостатньою мірою.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних рекомендацій еколого-економічного розвитку кормовиробництва на основі інноваційних кормових культур та технологій їх вирощування.

У процесі дослідження, порівнюючи традиційні культури з інноваційними, встановлено вплив інноваційних сортів на продуктивність культурних та природних кормових угідь і закономірності переходу радіонуклідів у рослини, визначено ефективність застосування різних заходів з метою збереження енергоресурсів (таблиця 1).

Таблиця 1

**Еколого-економічна та енергетична ефективність вирощування
кормових культур**

Назва культури	Економічна ефективність	Екологічна ефективність	Енергетична ефективність	Інтегральний показник ефективності	Місце за ефективністю
<i>Інноваційні кормові культури</i>					
Галега	1000	1,000	0,511	0,511	1
Пелюшко-вівсяна суміш	0,767	0,782	0,791	0,474	2
Ярі тритикалеїз сераделлою і пелюшкою	0,755	0,772	0,799	0,466	3
Люпин з вівсом і пелюшкою	0,617	0,734	0,770	0,350	4
Пелюшка з тритикале	0,556	0,614	0,257	0,088	5
Пайза з редькою олійною	0,377	0,427	0,120	0,019	6
Пелюшка з тритикале і люпином	0,419	0,480	0,418	0,084	7
Люпин з вівсом і пелюшкою	0,744	0,807	0,106	0,064	8
Овес з амарантом	0,932	0,997	0,076	0,071	9
Овес з амарантом і сераделлою	0,597	0,663	0,067	0,027	10
Пайза з пелюшкою	0,558	1,000	0,052	0,029	11
Пайза з редькою і сераделлою	0,610	0,753	0,249	0,114	12
Озимі тритикале з ріпаком озимим	0,549	0,632	0,729	0,253	13
<i>Традиційні кормові культури</i>					
Люцерна	0,470	0,520	0,474	0,116	14
Сумішка люцерни із злаковими травами	0,465	0,482	0,488	0,109	15
Конюшина червона	0,451	0,480	0,427	0,092	17
Сумішка конюшини червоної із злаковими травами	0,453	0,481	0,428	0,093	16
Еспарцет	0,456	0,481	0,412	0,090	18
Буркун білий	0,461	0,482	0,313	0,070	19

За даними таблиці 1 видно, що однією з перспективних культур у вирішенні проблеми збільшення виробництва екологічно чистих кормів для тваринництва є галега. В результаті багаторічних

інтродукційних досліджень галега набула широкої популярності як якісна нова кормова культура в країнах СНД і в Україні. Вченими кормовиробниками інституту Полісся галега інтродуційована і в природніх умовах зон Полісся та Лісостепу Житомирської області. Наукові дослідження та досвід багатьох господарств у різних ґрунтово-кліматичних умовах Житомирської області свідчать про великі перспективи вирощування галеги на кормові цілі. Вона є однією з найцікавіших і найперспективніших рослин у кормовиробництві. Серед бобових культур галега східна відзначається інтенсивним накопиченням вегетативної маси в ранньовесняний період, внаслідок чого корм можна одержати на 10-15 дів раніше від конюшини і люцерни.

Економічні розрахунки показали високу ефективність вирощування культури. За умови вирощування галеги як однорічної культури загальні витрати на одиницю площі не перевищують 5730 грн/га за рік. Ціна продукції за врожайності 357 ц/га за умови середньо узагальної ціни на траву як вид сировини становить 1992 грн. Розрахунковий чистий прибуток від реалізації продукції перебуває в межах 7500–7800 грн/га.

На сучасному етапі формування ринкових відносин у кормовиробництві важливе значення має конкурентоспроможність впровадження енергоощадних і новітніх технологій вирощування кормових культур. Мірилом конкурентоспроможності технології є коефіцієнт комплексної оцінки конкурентоспроможності, який враховує такі аспекти технологій: енергетичний (коефіцієнт енергетичної оцінки), еколого-економічний (коефіцієнт інтегральної оцінки), якість машин, що виконують технологічні процеси (коефіцієнт технічного рівня) [1, с. 47]. Існуючі (базові) технології вирощування кормових культур потребують переосмислення із врахуванням оптимізації витрат енергії і ресурсів. Це пов'язано з використанням недосконалих технологій, малопродуктивної техніки або такої, яка не відповідає агротехнічним вимогам вирощування, що призводить до виробництва неконкурентоспроможної кормової продукції на внутрішньому ринку.

Розрахунки здійснювали окремо по кожному прийому технології з використанням технологічної карти та характеристик сільськогосподарських машин. За базову технологію взяли контрольний варіант, де висівали галегу, вносили лише фосфорно-калійні добрива у дозі Р60 К90 та застосовували протруювання насіння системним протруйником ризоторфіном (2,5 л/т).

Під час дослідження відзначено, що насичення технології вирощування галеги прийомами захисту та поліпшення мінерального

живлення рослин зумовило зростання таких показників, як питома металоемність технології, сумарні витрати пального за технологією та сумарні затрати праці, що, своєю чергою, позначилось на коефіцієнті технічного рівня технології. Розрахований коефіцієнт технічного рівня технологій показав, що збільшення рівня інтенсивності в технологіях вирощування кормових культур призводить до незначного зменшення коефіцієнта технічного рівня порівняно з базовою технологією.

Одним із критеріїв оцінки технологій на конкурентоспроможність є енергетична оцінка, яка не замінює, а лише доповнює запропоновану оцінку технологій за іншими критеріями (затрати праці, енергетична ефективність). Енергетичний аналіз дав змогу оцінити відносний внесок певної операції й визначити найбільш енергоємну та знайти шляхи зменшення енергозатрат на технологічний процес під час вирощування галеги. Енергетичну ефективність оцінювали за коефіцієнтом енергетичної ефективності технології (K_e), який дорівнює відношенню енерговмісту урожаю до сукупних енерговитрат усієї технології.

Наступною складовою оцінки технології на конкурентоспроможність є коефіцієнт інтегральної оцінки. Коефіцієнт інтегральної оцінки дає змогу оцінити економічні показники технології вирощування кормових культур при порівнянні з базовою технологією. Оцінку на конкурентоспроможність технологій вирощування кормової культури – галеги – проводили за її енергетичними та економічними показниками, технічним рівнем машин, які реалізують зазначені технології.

Таким чином, здійснивши комплексну оцінку технологій у нашому дослідженні на конкурентоспроможність, можна зробити висновок, що насичення запропонованої технології вирощування галеги факторами інтенсифікації (добривами, пестициди) сприяє зростанню комплексного показника конкурентоспроможності, а значить і продукції, вирощеної за цією технологією.

Отже, одним із основних напрямів науково-технічного прогресу в кормовиробництві слід вважати організацію інтенсивного процесу створення нових сортів кормових культур і їх упровадження через систему насінництва, яка відповідає ринковим умовам застосування конкурентоспроможних технологій їх вирощування.

Література

1. Бабич А.А. Ресурсо- и энергосберегающие технологии производства, хранения и использования кормов / А.А. Бабич, Д.К. Моторный ; под ред. М.В. Зубца. – К.: Урожай, 1986. – 104 с.

2. Білозор Л.В. Особливості формування ринку інноваційної продукції в аграрній сфері / Л.В. Білозор // Економіка АПК. – 2005. – №2. – С. 106–112.

3. Енергетична оцінка агроєкосистем: навч. посібник / О.Ф. Смаглій, А.С. Малиновський, А.Т. Кардашов [та ін.]. –Житомир: Вид-во „Волинь”, 2004. – 127 с.

4. Зубець М.В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика) / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. – К.: Аграрна наука, 2006. – 480 с.